

Psychiatrická léčebna je podle § 6 odst. 2 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, povinna předat údaje o voličích zde umístěných příslušnému obecnímu úřadu za účelem zapsání do zvláštního voličského seznamu, a to bez ohledu na obsah zdravotnické dokumentace jednotlivých pacientů. Jakákoliv omezení práv pacienta je totiž nutno vnímat velmi restriktivně a samotná skutečnost, že fyzická osoba je omezena ve svojí způsobilosti k právním úkonům a nachází se v psychiatrické léčebně, ještě neznámá, že je vystavena svévolnému posouzení lékařů, zda bude moci vykonat svoje aktivní volební právo. Takový postup by protičel základním atributům demokratického právního státu, založeného na primátu občana nad státem.

Věc: Ing. Jan T. proti Státní volební komisi o neplatnost voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve volebním okrsku Dobřany, okres Plzeň-jih.

Dne 13. 6. 2006 obdržel Nejvyšší správní soud návrh brojící proti volbám do Poslanecké sněmovny konaným ve volebním okrsku Dobřany. Navrhovatel tento návrh odůvodnil zejména tím, že mu bylo znemožněno volit s odkazem na jeho nesvéprávnost a že nebyl ani zapsán do příslušného seznamu voličů. Žádal proto, aby soud volby konané v tomto volebním okrsku zrušil s tím, že v nových volbách bude zapsán v seznamu voličů i navrhovatel.

Nejvyšší správní soud návrh zamítl.

Z odůvodnění:

(...) K procesní stránce věci je dále nutno uvést, že navrhovatel je veden ve stálém voličském seznamu u Obecního úřadu v Křemži, tzn. v Jihočeském kraji, nicméně v době voleb do Poslanecké sněmovny byl hospitalizován v Psychiatrické léčebně Dobřany, tzn. v Plzeňském kraji. Navrhovatel je tedy aktivně legitimován k podání návrhu podle § 87 odst. 1 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů (dále jen „volební zákon“), přičemž za situace konkurence možnosti volby navrhovatele tam, kde byl veden ve stálém seznamu voličů (Jihočeský kraj), a volby v místě svého aktuálního pobytu (Plzeňský kraj) zdejší soud dospívá k závěru, že musí mít přednost stav faktický před stavem formálním v tom smyslu, že volič je oprávněn podat svůj procesní prostředek tam, kde skutečně volil, příp. kde tvrdí, že volit chtěl, a tato volba byla bezdůvodně znemožněna.

V projednávané věci měl proto Nejvyšší správní soud s ohledem na obsah návrhu za to, že navrhovatel zpochybňuje platnost volby všech kandidátů zvolených ve volbách do Poslanecké sněmovny v Plzeňském kraji, tzn. tam, kde měl realizovat svoje aktivní volební právo.

(...) Podle ustanovení § 2 volebního zákona „překážkami ve výkonu volebního práva jsou

- a) zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu,
- b) zbavení způsobilosti k právním úkonům.“

Podle ustanovení § 6 téhož zákona platí:

„(1) Zvláštní seznam vede obecní úřad, městský úřad, magistrát, úřad městské části nebo městského obvodu územně členěného statutárního města a úřad městské části hlavního města Prahy (dále jen "obecní úřad") pro voliče, který není v jeho územním obvodu přihlášen k trvalému pobytu, popřípadě nemůže z důvodů uvedených v písmenech b) až d) volit ve volebním okrsku, v jehož stálém seznamu je zapsán, a který

a) vykonává v obvodu obce, v hlavním městě Praze a v územně členěných statutárních městech v obvodu městské části nebo městského obvodu základní nebo náhradní vojenskou službu,

b) je v nemocnici, porodnici, sanatoriu, ústavu sociální péče nebo v obdobném ústavu a zařízení, umístěném v obci, v hlavním městě Praze a v územně členěných statutárních městech v obvodu městské části nebo městského obvodu,

c) je v policejní cele, v místě výkonu vazby nebo v místě výkonu trestu odnětí svobody, umístěném v obci, v hlavním městě Praze a v územně členěných statutárních městech v obvodu městské části nebo městského obvodu,

d) volí na voličský průkaz (§ 6a).

(2) Do zvláštního seznamu запиše obecní úřad voliče uvedené v odstavci 1 písm. a) na základě údajů příslušného velitele; voliče uvedené v odstavci 1 písm. b) a c) na základě údajů správy příslušného ústavu, objektu nebo zařízení. Údaje předají nejpozději 7 dnů před začátkem hlasování a podle potřeby je aktualizují.

(3) Velitel, správa příslušného ústavu, objektu nebo zařízení zašle ve spolupráci s obecním úřadem, který vede zvláštní seznam, obecnímu úřadu v obci, kde je volič zapsán ve stálém seznamu, potvrzení o tom, že tento volič byl nahlášen k zápisu do zvláštního seznamu.“

Z obsahu citovaných zákonných ustanovení je především patrné, že překážkou výkonu aktivního volebního práva ve volbách do Poslanecké sněmovny není omezení, nýbrž toliko zbavení způsobilosti k právním úkonům. Jak vyplývá ze shora provedené rekapitulace skutkových zjištění, navrhovatel způsobilosti k právním úkonům zbaven nebyl, takže zmíněná překážka ve výkonu volebního práva u něj vůbec nenastala.

Za této situace proto měl být navrhovatel zapsán do zvláštního seznamu voličů, a to na základě údajů poskytnutých Psychiatrickou léčebnou Dobřany. Tuto svoji zákonnou povinnost nicméně označené zařízení nesplnilo, a v důsledku toho navrhovateli skutečně bylo znemožněno vykonat aktivní volební právo. Důvodem nezapsání navrhovatele do zvláštního seznamu totiž za stávající právní úpravy může být v daném případě pouze zbavení způsobilosti k právním úkonům, a nikoliv vlastní uvážení zdravotnického zařízení, vycházející ze zdravotnické dokumentace. Takovýto postup zdravotnického zařízení je zjevnou svévolí, porušující práva navrhovatele. Jakákoliv omezení práv pacienta je totiž nutno vnímat velmi restriktivně a samotná skutečnost, že fyzická osoba je omezena ve svojí způsobilosti k právním úkonům a nachází se v psychiatrické léčebně, ještě neznamená, že je vystavena svévolnému posouzení lékařů, zda bude moci vykonat svoje aktivní volební právo.

Takový postup by protirečil základním atributům demokratického právního státu, založeného na primátu občana nad státem.

Nejvyšší správní soud rovněž připomíná, že všeobecnost volebního práva je zaručena čl. 21 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (obdobně viz čl. 25 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech), který umožňuje zákonem stanovit podmínky výkonu volebního práva. Zbavení způsobilosti k právním úkonům proto již nemůže představovat ex lege stanovený důvod pro zbavení volebního práva, jak tomu bylo v minulosti (viz např. císařské nařízení č. 207/1916 ř. z., řád o zbavení svéprávnosti, nebo § 2 odst. 2 zákona č. 47/1990 Sb., o volbách do Federálního shromáždění), nýbrž představuje toliko omezující podmínku pro jeho výkon.

Nejvyšší správní soud tak dospívá k závěru, že v projednávané věci skutečně došlo k porušení volebního zákona. Zároveň však platí, že podle ustanovení § 87 odst. 5 téhož zákona návrh na neplatnost volby kandidáta může podat navrhovatel, má-li za to, že byla porušena ustanovení tohoto zákona způsobem, který mohl ovlivnit výsledek volby tohoto kandidáta. Jak vyplývá z dikce tohoto ustanovení a ze samotného smyslu předmětného právního institutu, za základní předpoklady vyhovění tomuto typu volební stížnosti je - v obecné rovině - nutno označit především tři následující: (1) protizákonnost, tzn. porušení některých ustanovení volebního zákona; (2) vztah mezi touto protizákonností a zvolením kandidáta, jehož zvolení je napadeno volební stížností; a (3) zásadní intenzitu této protizákonnosti, která ve svých důsledcích musí přinejmenším výrazně zpochybňovat volbu předmětného kandidáta. Jinak řečeno, tato intenzita musí v konkrétním případě dosahovat takového stupně, že je možno se důvodně domnívat, že pokud by k protizákonnému jednání nedošlo, nebyl by tento kandidát zřejmě vůbec zvolen. Zjednodušeně řečeno tedy tato intenzita způsobuje „zatemnění“ volebních výsledků, tzn. jejich zásadní zpochybnění.

V projednávané věci tak je nutno především konstatovat, že navrhovatel vůbec nezpochybňuje volbu některého konkrétního kandidáta a svoji argumentaci omezuje na znemožnění výkonu svého aktivního volebního práva. Jakkoliv však je tato argumentace důvodná a vůči navrhovateli postupovala Psychiatrická léčebna Dobřany skutečně protizákonným způsobem, nelze v této nezákonnosti spatřovat vztah ke zvolení kteréhokoliv kandidáta v Plzeňském kraji, kde měl navrhovatel svoje volební právo vykonat, a zmíněné porušení volebního zákona není - celkově nazíráno - natolik intenzivní, aby mohlo jakkoliv „zatemňovat“ konečné volební výsledky, ať by již navrhovatel hlasoval pro kteroukoliv kandidující volební stranu. Jak totiž vyplývá ze Zápisu o výsledku voleb do Poslanecké sněmovny (publikován v Hospodářských novinách dne 6. 6. 2006), mezi žádnou z volebních stran nebyl zjištěn tak těsný rozdíl odevzdaných hlasů, aby se přiznání jednoho hlasu navíc jakkoliv projevilo na zisku jakéhokoliv mandátu.